

KEFEVÎ HÜSEYİN EFENDİ

Baltacı, XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İstanbul 1976, s. 401, 420, 525, 540; Mehmet Çavuşoğlu, *Divanlar Arasında*, Ankara 1981, s. 30-34; *Kâmûsü'l-a'lâm*, III, 1958; "Kefeli [Kefevî]", *TA*, XXI, 460; "Hüseyin Efendi", *TDEA*, IV, 299-300.

CEMİL AKPINAR

KEFFÂRET

(bk. KEFÂRET).

KEFİL

(bk. KEFALET).

KEHANET

(bk. KÂHİN).

KEHF SÜRESİ

(سورة الكهف)

Kur'an-ı Kerim'in on sekizinci sûresi.

Mekke döneminde Gâşiye sûresinden sonra nâzil olmuştur. 28, 83 ve 101. âyetlerin Medine'de indiği yolunda rivayetler varsa da âyetlerin muhtevası ve üslûbu bu rivayetlerin sıhhati konusunda şüphe uyandırmaktadır (M. İzzet Derveze, III, 475). Adını, 9-26. âyetlerde yer alan Ashâb-ı Kehf kıssasındaki kehf (mağara) kelimesinden almıştır. 110 âyet olup fâsıla-sı 1 harfidir.

Nüzûl sebebiyle ilgili şöyle bir rivayet kaydedilmektedir: Peygamberlik konusunda bilgisi olmayan Kureys müşrikleri, Hz. Muhammed'in peygamberlik iddiasıyla ilgili bilgiler almak üzere kıssacılığı ile tanınan Nadr b. Hâris ile Ukbe b. Ebû Muayt'ı yahudi âlimlerine göndermişler, bu âlimler de Hz. Muhammed'e Ashâb-ı Kehf, yeryüzünün doğu ve batısına giden kişi ve ruh konularında soru sormalarını, eğer bunları bilirse ona inanıp uymalarını tavsiye etmişlerdir. Resûl-i Ekrem bu sorulara cevabını bir gün sonra vereceğini bildirmiş, fakat "inşallah" demeyi unutmamıştı. Beklediği vahiy gelmeyince müşrikler aleyhinde konuşmaya başlamış, Hz. Peygamber büyük bir sıkıntıya düşmüştü. On beş gün sonra da, "Allah izin verirse demedikçe hiçbir şey için şu işi yarın yapacağım deme" (âyet 23-24) meâlindeki uyarının da yer aldığı Kehf sûresi nâzil olmuştur (Süyûtî, *Esbâbü'n-nüzûl*, s. 128). Elmalılı Muhammed Hamdi bu riva-

yetle adı geçen râvilerden birinin tanınan bir kişi olmaması, söz konusu sorulardan üçüncüsünün daha önce nâzil olan bir sûrede (el-İsrâ 17/85) açıklanmış olması gibi sebeplerle rivayetin ihtiyatla karşılanması gerektiğini ifade eder (*Hak Dini*, V, 3219-3220).

Sûrenin muhtevasını yedi bölüm halinde ele almak mümkündür. İlk bölümde (âyet 1-8) insanlara doğruyu anlatıp iman eden ve sâlih amel işleyenlere ilâhî rahmeti, inanmayanlara da içine düşecekleri azabı bildirmeye lâyık olduğu belirtiltikten sonra O'na çocuk edinme isnâdında bulunanların sözlerinin büyük bir yalan olduğu ifade edilmektedir. Bu âyetler, melekleri Allah'ın kızları sayan putperest Araplar'ın bâtil inançlarını reddetmektedir. Ardından gelen âyetlerde insanların Kur'an'a inanmamaları sebebiyle üzüntü duyan Hz. Peygamber teselli edilmekte, ayrıca yeryüzünün insanların sınılanmasına uygun bir ortam olması için süslenip çekici hale getirildiği bildirilmektedir.

İkinci bölümde (âyet 9-26), geçmiş dönemlerde putperest bir kavim içinde Allah'ın varlığına ve birliğine inanan, bu inançlarını açıkça dile getirip putperest-

liğe karşı çıkan ve öldürülmekten yahut inançlarını değiştirmeye zorlanacaklarından korkup bir mağaraya sığınan birkaç gençle ilgili Ashâb-ı Kehf kıssası yer almaktadır (bk. ASHÂB-ı KEHF).

Sûrenin üçüncü bölümünde (âyet 27-49) dünya ve âhiret hayatı karşılaştırılıp insanlara öğüt verilmektedir. Gerçek sığınanın Allah olduğunu, O'nun rızâsını isteyerek sabredip dua etmek gerektiğini, böyle yapanların cennette mükâfatlarını alacaklarını belirten âyetler içinde bunları pekiştirmek üzere iki örnek verilmektedir. Bunların ilkinde, kendisine diğer nimetler yanında iki güzel bahçe de verilen gururlu ve bencil bir kişiyle gerçek bir mümin arasında geçen bir diyalog ve âhiret sorumluluğuna inanmadığı belirtilen bencil kişinin âkıbeti anlatılmaktadır. Tefsirlerde (meselâ bk. Şevkânî, III, 285) bunların gerçek kişiler olup olmadığı tartışılmıştır. Bazı rivayetlerde sözü edilenlerin Mahzûm kabilesinden iki kardeş veya İsrâîloğulları'na mensup iki kişi olduğu ileri sürülmüşse de burada önemli olan âyetlerin verdiği mesajdır. İkinci örnekte, dünya hayatı gökten indirilen yağmura benzetilip bu sayede bitkilerin geliştiği, ancak arkasından rüzgârın savurduğu çerçöp haline dönüştüğü ifade edilerek bütün nimetleriyle geçici olan dünya hayatının ebedî âhiret hayatını kazanmanın bir vasıtası olarak değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Dördüncü bölümde (âyet 50-59), Allah'ın meleklerle Âdem'e secde etmeleri yönündeki buyruğuna İblis'in uymadığı bildirildikten sonra peygamber göndermek, kitap indirmek gibi ilâhî nimetlere atıf yapılarak kulların bu nimetlere şükürle karşılık vermeleri istendiği ifade edilmektedir.

Sûrenin beşinci bölümünde (âyet 60-82), Mûsâ ile kendisine rahmet ve hikmet verilmiş olan bir kişinin kıssası anlatılmaktadır. Hz. Mûsâ, müfessirlerin Hızır olduğunu söyledikleri bu kişinin ilminden faydalanmak için yapacağı yolculukta ona arkadaş olmayı teklif etmiş, o da sabırsızlık gösterip yaptıklarının sebebini sormaması şartıyla bunu kabul edeceğini belirtmiş, Mûsâ'nın buna rızâ göstermesiyle yolculukları başlamıştır. Arkadaşı önce bindikleri gemiyi delmiş, arkasından bir çocuğu öldürmüştü, daha sonra da uğradıkları kasabanın halkı kendilerini misafir etmediği halde orada yıkılmak üzere olan bir duvarı düzeltmiştir. Her defasında sözünde durmayıp bu yaptıklarının sebebini soran Mûsâ'ya arkadaşı artık beraberlik-

Kehf sûresinin ilk âyetleri

lerinin sona erdiğini söylemiş, ilk bakışta yanlış gibi görünen davranışlarının gerçek sebeplerini anlatmıştır (bk. HIZIR). Bu âyetlerde olayların gözlemlenenlerin dışında başka sebepleri, anlamları ve amaçlarının bulunabileceğine işaret edilmektedir. Tasavvuf ehli, 65. âyette geçen bir deymi kullanarak ledün ilmi dedikleri bâtinî bilgi türü ve alanının geçerliliği konusunda buradaki âyetleri delil gösterirler (meselâ bk. İbnü'l-Arabî, I, 138; IV, 261-262; XIII, 59; ayrıca bk. BÂTİN İLMİ).

Altıncı bölüm (âyet 83-101) Zülkarneyn kussasıyla ilgilidir. Âyetlerde kendisine iktidar ve ihtiyaç duyduğu her şey için vâsita verildiği bildirilen Zülkarneyn'in önce batıya, sonra doğuya gidip karşılaştığı toplulukları uyardığı, ardından iki dağ arasına ulaştığında Ye'cûc ve Me'cûc'ün kendilerine zulmettiğini söyleyen bir kavimle karşılaşmış onlar için saldırılara karşı korunmalarını sağlayacak bir set yaptığı bildirilmektedir. Ayrıca kıyametin kopmasına ve sûrun üfürülmesine, Ye'cûc ve Me'cûc gibi saldırgan toplulukların kıyamette azapla yüz yüze geleceğine temas edilmektedir.

Yedinci bölümde (âyet 102-110), Allah'ı ve âhireti inkâr edenlerin dünyadaki çabalarının boşa gidip acıklı bir azaba uğrayacakları, iman edip iyi davranışlarda bulunanların ise firdevs cennetine girecekleri belirtilmekte, ilâhî ilim ve hikmetin enginliğine işaret edilmektedir. Sûre, rablerine kavuşmayı ümit edenlerin O'na ortak koşmaksızın iyi ve erdemli işler yapmalarının şart olduğunu bildiren ifadelerle sona ermektedir.

Allah'ın oğul edinmekten münezzeh olduğu, rahmetinin bir sonucu olarak katından peygamber ve kitap gönderdiği, kıyamet ve âhiretin hak olup inanan ve iyi amel işleyenlerin mükâfat, şirke düşüp gururlanan ve azgınlık yapanların ceza göreceği gibi temel konuların vurgulandığı Kehf sûresinde bu hususlar bazı kısaltmalarla pekiştirilmiş, insanların inanıp her türlü taşkınlıktan kaçınarak hak ve adalete bağlı kalmaları teşvik edilmiştir.

Hadis kaynaklarında Kehf sûresini okuyanların deccâlin şerrinden korunacaklarına dair rivayetler yer almaktadır. Bu korunma bazı rivayetlere göre sûrenin ilk âyetlerinin (Müslim, "Fiten", I, 110; Tirmizî, "Fiten", 59), bazılarına göre ise son âyetlerinin (Müsned, VI, 446) okunmasıyla gerçekleşir. Diğer taraftan sûrenin belli bölümlerini okuyan yahut ezberleyenler için bunun kıyamet gününde nur olacağı,

cuma günü bu sûreyi okuyanların iki cuması arasında işlediği günahların bağışlanacağı gibi rivayetler bulunmaktadır (Süyûtî, *ed-Dürrü'l-menşûr*, V, 354-359); ancak bu rivayetlerin güvenilir olmadığı belirtilmektedir (M. Nâsirüddin el-Elbânî, III, 1336; V, 2013, 2482).

Kehf sûresiyle ilgili müstakil eserler kaleme alınmış olup bazıları şunlardır: Şemseddin Sivâsî, *Nakdül-hâtır fi tefsîri sûreti'l-Kehf* (Beyazıt Devlet Ktp., nr. 3676); Şehâbeddin Sivâsî, *Sûre-i Kehf Tefsiri* (Süleymaniye Ktp., Pertevniyal Sultan, nr. 85); Kemalpaşazâde, *Tefsiru sûreti'l-Kehf* (Süleymaniye Ktp., Yenicaami, nr. 1180); Saçaklızâde Mehmed, *Tefsiru sûreti'l-Kehf* (Adana İl Halk Ktp., nr. 138); Muhammed Âdil Kalkaylı, *el-Hendese-tü'l-ilâhiyye fi tefsîri sûreti'l-Kehf* (Amman 1406/1986); Muhittin Akgül, *Mâtürîdi Tefsiri'nde Kehf Sûresinin Tahkik ve Tahlili* (yüksek lisans tezi, 1991, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü); Muhammed Taylan, *Kehf Sûresi'nde Anlatılan Kıssaların Tarihi, Edebi, İlmî ve Dinî Açından Tahlili* (yüksek lisans tezi, 1999, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, VI, 446, 449; Buhârî, "Tefsîrül-Kur'ân", 18; Müslim, "Fiten", 110; Ebû Dâvûd, "Melâhim", 14; Tirmizî, "Fiten", 59; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XV, 107-188; XVI, 1-32; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXI, 73-176; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* (nşr. Osman Yahyâ), Kahire 1410/1990, I, 138; IV, 261-262; XIII, 59; İbn Kesîr, *Tefsîrül-Kur'âni'l-âzim*, Kahire, ts. (Dâru İhyâi'l-kütübi'l-Arabiyye), III, 70-110; Süyûtî, *Esbâbü'n-nüzûl*, Kahire 1986, s. 128; a.mlf., *ed-Dürrü'l-menşûr*, Beyrut 1403/1983, V, 354-359; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, III, 285; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, XV, 199-342; XVI, 1-56; Elmalılı, *Hak Dinî*, V, 3217-3297; M. Âdil el-Kalkılı, *el-Hendese-tü'l-ilâhiyye fi sûreti'l-Kehf*, Amman 1406/1986, s. 6-9; M. Nâsirüddin el-Elbânî, *Silsiletü'l-eḥâdisi'z-zâife ve'l-mevzû'a*, Riyad 1412, III, 1336; V, 2013, 2482; M. İzzet Derveze, *et-Tefsîrül-hadis: Nüzul Sıra-sına Göre Kur'ân Tefsiri* (trc. Ekrem Demir v.dğr.), İstanbul 1997, III, 475.

İLYAS ÜZÜM

KEHHÂLE, Ömer Rızâ

(عمر رضا كحالة)

(1905-1987)

Tarihçi,
araştırmacı ve ansiklopedist.

Dimaşk'ta doğdu. Ticaretle meşgul olan bir ailenin çocuğudur. İlk ve orta öğrenimini Şam'da yaptı. Yüksek öğrenim için bir yıl Lübnan'da bulunduydu da geri ka-

lan tahsilini yine Şam'da tamamladı. Bir süre ilkökul öğretmenliği yaptıktan sonra baba mesleği olan ticaretle uğraşmaya başladı. Bu sebeple Cezayir, Fransa, İngiltere, Nijerya ve Sierra Leone'u gezdi. Seyahatin amacı zamanla değişerek ilmî inceleme gezisine dönüştü. Bu ülkelerin etnolojisine dair araştırmalarının ürünü olarak kaleme aldığı otuz makaleyi *Elif Bâ* gazetesinde yayımladı. Makaleler, Suriye Eğitim Bakanı ve el-Mecmau'l-ilmîyyü'l-Arabî'nin başkanı Muhammed Kürd Ali'nin dikkatini çekti. Konferans vermesi için başbakan tarafından akademiye davet edildi. Şam'daki Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de otuz iki yıl memur ve müdür olarak görev yaptı. Bu süre içinde çok sayıda Doğulu ve Batılı âlim, edebiyatçı ve araştırmacıyla tanışma imkânı buldu. Daha sonra Şam'daki el-Mecmau'l-ilmîyyü'l-Arabî'ye tayin edilen Kehhâle bu görevi sırasında el-Mecmau'l-ilmîyyü'l-İrâkî, el-Meclisü'l-a'lâ li'l-ulûm ve'l-fünûn ve'l-âdâb ve'l-ulûmi'l-ictimâiyye (Dimaşk), el-Cem'iyetü'l-Misriyye li'd-dirâsâti't-târihiyye, el-Meclisü'l-a'lâ li's-şuûni'l-İslâmiyye (Mısır) ve Cem'iyetü't-türâsi'l-ilmî (Halep) gibi kurumlara üye olarak seçildi. 30 Kasım 1987'de Şam'da vefat etti ve Bâbüssağır Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. Daha çok ansiklopedik çalışmaları olan Kehhâle'nin en önemli eseri *Mu'cemü'l-mü'ellifin*'dir. Tam adı *Mu'cemü'l-mü'ellifin: Terâcimü muşannifi'l-kütübi'l-Arabiyye* olan eserde Kehhâle kendi zamanına kadar Arapça eser yazan vefat etmiş müellifleri ele almıştır. Alfabetik olan bu çalışmada bir müellifin kısaca hayatından bahsedildikten sonra eserleri zikredilir. Çok eser sahibi müelliflerin çalışmalarından farklı alanlarda beş tanesi kaydedilir. Ardından bibliyografya verilir. *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, son iki cildi indeks olmak üzere on beş cilt (sekiz mücellid) olarak basılmıştır (Dimaşk 1376-1381/1957-1961). Kehhâle, bu baskının XIII. cildine eklediği küçük hacimli *el-Müstedrek*'in yanı sıra müstakil bir *el-Müstedrek* daha kaleme almış ve önceki ciltlerde yer almayan veya eserin baskısından sonra vefat eden müellifleri eklemiştir (Beyrut 1406/1985). Ferrâc Atâ Sâlim, *el-Müstedrek*'leriyle birlikte eserin dört ciltlik şahıs isimleri indeksini hazırlamıştır (*Keşşâfû Mu'cemî'l-mü'ellifin li-Keḥḥâle*, Riyad 1419/1998). Ferrâc Atâ bu indekste şahısların ölüm tarihini tekrar vermiş, bazı kişiler hakkında tanıtıcı kısa cümleler yazmıştır. Ayrıca isimleri numaralayıp 19.100 isim belirlemiştir.